

Conceptual Model Of Training Educational Managers: Theory And Practice

Abdurahimova Salomatposhsha

Call center operator of the PR-marketing department of Kokand University

e-mail: salomatposhsha@gmail.com

Annotation.

The thesis proposes a conceptual model of training educational managers. The model consists of a methodological basis, target, content, technological, diagnostic and result components, and is aimed at bridging the gap between theoretical training and practical management activities. The central element of the model is the "theory - case - project - defense - reflection" cycle. The criteria for assessing the results of training and directions for applying the model in practice are also indicated.

Keywords: educational manager, conceptual model, competency approach, andragogy, practice-oriented education, mentoring, managerial personnel reserve, individual development trajectory.

Annotatsiya.

Tezisda ta'lim menejerlarini tayyorlashning konseptual modeli taklif etiladi. Model metodologik asos, maqsadli, mazmuniy, texnologik, diagnostik va natijaviy komponentlardan iborat bo'lib, nazariy tayyorgarlik bilan amaliy boshqaruv faoliyati o'rtasidagi uzilishni bartaraf etishga qaratilgan. Modelning markaziy elementi sifatida "nazariya – keys – loyiha – himoya – refleksiya" sikli asoslanadi. Shuningdek tayyorgarlik natijasini baholash mezonlari va modelni amaliyotga tatbiq etish yo'nalishlari ko'rsatiladi.

Kalit so'zlar: ta'lim menejeri, konseptual model, kompetentlik yondashuvi, andragogika, amaliyotga yo'naltirilgan ta'lim, mentorlik, rahbar kadrlar zaxirasi, individual rivojlanish trayektoriyasi.

Muammoning dolzarbligi

Ta'lim muassasalarini boshqarishda hozirgacha keng tarqalgan amaliyot shundan iborat: rahbarlik lavozimiga eng tajribali yoki eng obro'li o'qituvchi tayinlanadi. Bu yondashuvning mantiqi tushunarli — pedagogik jarayonni bilgan kishi uni boshqarishi ham kerak. Biroq o'qituvchilik mahorati boshqaruv kompetentligini avtomatik ta'minlamaydi. Strategik rejalashtirish, moliyaviy resurslarni taqsimlash, kadrlar bilan ishlash, nizolarni hal etish, o'zgarishlarni boshqarish va tashqi muhit bilan muzokara olib borish — bularning har biri mutlaqo boshqa ko'nikmalarni talab qiladi va ular pedagogik faoliyat jarayonida o'z-o'zidan shakllanmaydi.

Natijada yangi tayinlangan rahbar lavozimni "sinov va xato" yo'li bilan o'zlashtiradi. Bu jarayon bir-ikki yil davom etadi va shu davrda qabul qilingan asossiz qarorlar butun muassasa faoliyatiga ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli ta'lim menejerlarini lavozimga tayinlashdan oldin, maqsadli va tizimli tayyorlash zarurati yuzaga keladi. Buning uchun esa yaxlit konseptual model kerak — ayrim kurslar yoki treninglar to'plami emas.

Modelning metodologik asoslari

Taklif etilayotgan model quyidagi yondashuvlar uyg'unligiga tayanadi:

- tizimli yondashuv — tayyorgarlikni o'zaro bog'liq komponentlar majmui sifatida qarash; bir komponentdagi o'zgarish boshqalarga ta'sir qilishini hisobga olish;
- kompetentlik yondashuvi — natijani o'zlashtirilgan bilim hajmi bilan emas, real boshqaruv vazifalarini hal eta olish qobiliyati bilan o'lchash;

– andragogik yondashuv — kattalar ta’limining o’ziga xosligini hisobga olish: tinglovchining mavjud tajribasiga tayanish, o’qishning amaliy foydasini ko’rsatish, o’quv jarayoniga mas’uliyat berish;

– amaliyotga yo’naltirilgan yondashuv — o’quv mazmunini nazariy bo’limlar emas, real boshqaruv vaziyatlari atrofida qurish;

– shaxsga yo’naltirilgan yondashuv — har bir tinglovchi uchun individual rivojlanish trayektoriyasini loyihalash.

Model quyidagi tamoyillarga amal qiladi: nazariya va amaliyot birligi; uzluksizlik va bosqichmalik; individuallashtirish; refleksivlik; moslashuvchanlik; natijaga yo’naltirilganlik.

Modelning tarkibiy komponentlari

Model besh komponentdan iborat bo’lib, ular yopiq sikl tashkil etadi: diagnostika natijalari maqsad va mazmunni qayta aniqlashtirishga xizmat qiladi.

Komponent	Mazmuni	Vositalari
Maqsadli	Ijtimoiy buyurtma va davlat talablari asosida shakllangan kompetentlik profili	Me’yoriy hujjatlar tahlili, professiogramma, ekspert so’rovi
Mazmuniy	Modulli dastur: huquqiy asoslar, strategik boshqaruv, moliya, kadrlar, pedagogik liderlik, kommunikatsiya, raqamli boshqaruv	O’quv-uslubiy majmua, keys-to’plam, elektron resurslar
Texnologik	Interaktiv va amaliyotga yo’naltirilgan o’qitish shakllari	Keys-stadi, ishbilarmonlik va rolli o’yin, trening, loyiha ishi, stajirovka, mentorlik, kouching, peer learning
Diagnostik	Kirish, oraliq va yakuniy baholash; jarayon monitoringi	Boshqaruv keysi yechimi, portfolio, ekspert baholash, refleksiv karta
Natijaviy	Kompetentlik profiliga muvofiqlikni qayd etish va keyingi o’sishni rejalashtirish	Mezonlar tizimi, individual rivojlanish trayektoriyasi

1-jadval. Konseptual modelning tarkibiy komponentlari

Nazariyani amaliyot bilan bog’lash mexanizmi

Modelning markaziy g’oyasi shundan iboratki, har bir nazariy modul albatta amaliy sinovga ega bo’ladi. Bu quyidagi besh qadamli sikl orqali amalga oshiriladi va har bir modul bo’yicha takrorlanadi:

- 1) nazariy bilim berish — modulning kalit tushunchalari va yondashuvlari bilan tanishtirish;
- 2) real boshqaruv keysini tahlil qilish — nazariyani boshqa muassasa tajribasi misolida ko’rish;
- 3) o’z muassasasi misolida loyiha ishlab chiqish — bilimni o’z sharoitiga ko’chirish;
- 4) loyihani himoya qilish — hamkasblar va ekspertlar tanqidiy fikrini olish;
- 5) mentor bilan refleksiv suhbat — nima o’zlashtirildi, nima qiyin bo’ldi, keyingi qadam nima — shu savollarga javob shakllantirish.

Ushbu sikl tinglovchida bilimni faoliyatga aylantirish ko’nikmasini shakllantiradi va an’anaviy dasturlarning asosiy kamchiligini — nazariya bilan amaliyot o’rtasidagi uzilishni bartaraf etadi.

Tayyorgarlik natijasini baholash

Model natijasi to’rt yo’nalishda baholanadi:

Baholash yo’nalishi	Ko’rsatkichlar
---------------------	----------------

Bilim darajasi	Menejment nazariyasi, ta'lim huquqi, moliyaviy va kadrlar boshqaruvi bo'yicha test natijalari
Amaliy ko'nikma	Boshqaruv keysini hal etish sifati, loyiha ishi natijasi, ishbilarmonlik o'yinidagi faoliyat
Refleksiv qobiliyat	O'z-o'zini baholashning adekvatligi, refleksiv kartalar mazmuni, kasbiy o'sish rejasining asoslanganligi
Kasbiy pozitsiya	Rahbarlik faoliyatiga motivatsiya, qadriyatlar tizimi, mas'uliyat hissi

2-jadval. Tayyorgarlik natijasini baholash yo'nalishlari

Modelni amaliyotga tatbiq etish yo'nalishlari

- ta'lim menejmenti yo'nalishi magistratura dasturlari mazmunini loyihalash;
- malaka oshirish va qayta tayyorlash kurslari dasturlarini yangilash;
- rahbar kadrlar zaxirasini shakllantirish va u bilan tizimli ishlash;
- muassasa ichida rahbar o'rinbosarlarini tayyorlash;
- rahbar faoliyatini attestatsiyadan o'tkazishda mezoniy asos sifatida foydalanish.

Xulosa

Ta'lim menejerlarini tayyorlash nazariy tayyorgarlikni amaliy faoliyat bilan uzviy bog'lagan holda tashkil etilganda samarali bo'ladi. Taklif etilgan konseptual model shu bog'lanishni ta'minlovchi aniq mexanizmni — besh qadamli siklni — o'z ichiga oladi. Modelning amaliy qiymati uni magistratura dasturlarini loyihalashda, malaka oshirish mazmunini yangilashda va rahbar kadrlar zaxirasini shakllantirishda qo'llash imkoniyatidadir.

Keyingi tadqiqot bosqichida modelning samaradorligini tajriba-sinov yo'li bilan tekshirish, har bir modul uchun keys-to'plam ishlab chiqish va baholash vositalarini standartlashtirish rejalashtirilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar

- O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. — Toshkent, 2020.
- O'zbekiston Respublikasi Prezidentining oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi to'g'risidagi Farmoni. — Toshkent, 2019.
- Knowles M., Holton E., Swanson R. The Adult Learner. — London: Routledge, 2015.
- Boyatzis R.E. The Competent Manager. — New York: Wiley, 1982.
- Spencer L.M., Spencer S.M. Competence at Work. — New York: Wiley, 1993.
- Fullan M. Leading in a Culture of Change. — San Francisco: Jossey-Bass, 2020.
- Bush T., Bell L., Middlewood D. Principles of Educational Leadership and Management. — London: SAGE, 2019.
- Leithwood K., Louis K.S., Anderson S., Wahlstrom K. How Leadership Influences Student Learning. — Minneapolis: University of Minnesota, 2004.
- Hallinger P. Leadership for Learning: Lessons from 40 Years of Empirical Research // Journal of Educational Administration. — 2011.